

tatási intézmények profiljuktól idegen feladatokra is vállalkoznak térítésért.

A fenti problémák megoldására a szakmának össze kell fogni, ebben fő szerepet az információs szakemberek szakmai szervezetének kell játszania. Ilyen szervezet az Össz-szövetségi Informatikai és Számítástechnikai Társaság keretén belül megalakult Informatikusok Egyesülete. Az egyesület szervezeti kialakítása folyik, egyes szekciói már megalakultak, a feladatok és a célkitűzések megfogalmazása elkezdődött. A feladatok egy része „hagyományos”: szakmai találkozók, véleménycserék, egyeztetett állásfoglalások kimunkálása, végső soron az információpolitika elemeinek kidolgozása, véleménynyilvánítás a jogi és egyéb normatív dokumentumok tervezetéről, rendszeres szemináriumok, továbbképzések szervezése főként az új feladatok megoldása érdekében (marketingtevékenység, új gazdálkodási formák bevezetése, részvétel az információs társadalom kialakításában). Teret kell kapniuk az egyesület tevékenységében a különböző információs vállalkozásoknak, beleértve a külföldi szervezetek részvételével zajló programokat is. Kisvállalatok alakulhatnak pl. információkereső rendszerek szoftvereinek kidolgozására, tanácsadó tevékenységre. Az egyik legfontosabb egyesületi feladat a tagok érdekvédelme, morális és anyagi támogatásuk. A meggondolatlanul megszüntetésre ítélt információs intézmények védelmében is fel kellene lépnie az egyesületnek.

Az egyesület alapszabályzatát 1990 novemberében fogadták el. A szabályzat szövegét a cikk végén közlik.

(Rácz Ágnes)

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

91/302

ROBERTS, Brynley F.: National library relations with government, financial and organizational structures = Alexandria. 3.vol. 1991. 1.no. 35-39.p.

A nemzeti könyvtár viszonya a kormányzathoz, pénzügyi és szervezeti szempontból

Állami irányítás; Feladatkör; Költségvetés; Nemzeti könyvtár; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági; Tervezés

A nemzeti könyvtáraknak – eltérő indulásuk és elsődleges funkcióik jelentős eltérése ellenére – közös sajátosságuk, hogy szoros kapcsolatot kell kialakítaniuk a kormánnyal, mivel túlnyomórészt a kormánytól kapják pénzügyi kereteiket. Hatékony tervezési mechanizmusra van szükség, hogy a kormányt meggyőzzék arról, hogy a könyvtár képes hatékonyan felhasználni erőforrásait, de fennáll annak a valós veszélye, hogy a fejlődés nyomkövetése politikai irányítássá változik. Ha a kormány támogatásához megköveteli a könyvtáraktól, hogy hatékonyan tervezzenek, a kormány is mutasson megértést a könyvtár céljai iránt.

(Autoref.)

Lásd még 334, 343

Egyetemi és felsőoktatási könyvtárak

91/303

DOUGHERTY, Richard M.: Needed: user-responsive research libraries = Libr.J. 116.vol. 1991. 1.no. 59-62.p. Bibliogr. 16 tétel.

A használók igényeire alapozott tudományos könyvtárakra van szükség

Egyetemi könyvtár; Egyetemi oktató; Használói szokások; Hatékonyság; Információtechnológia

„Életerő vagy halotti merevség fogja jellemezni a 21. század tudományos könyvtárait?” (A kérdést a szerző a KDSz 89/537. számán referált cikkéből idézi – a szerk.) A kérdés megválaszolására szükségessé teszi azoknak az erőknél és környezeti feltételeknek vizsgálatát, amelyek várhatóan majd formálni fogják ezeket a könyvtárakat.

Számolni kell azzal, hogy a technológiai fejlődés lényeges változásokat idéz elő az információátvitel és -továbbítás formájában, ami komoly kihívást jelent a könyvtárak és a könyvtárosok számára. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a könyvtárosokban megvan a fogékonyság és a készség a kísérletezésre és az új megoldásokra.

Azonban sok akadály is van annak, hogy a könyvtárak valóban megfelelhessenek a használók elvárásainak, a rájuk váró kihívásoknak. Az egyik az a tévhit, hogy a nagyobb könyvtárak egyben jobb könyvtárak is; a másik pedig az, hogy a kutatók és tudósok egyben ügyes használói is a tudományos könyvtáraknak.

A „nagyobb egyben jobb” jelenségnek akkor volt létjogosultsága, amikor a közlekedés és a távközlés még fejletlenebb volt. Ma a könyvtárak a nagy gyűjtemények építése és szervezése helyett a hozzáférés biztosítására törekuszenek. A kutatókat nem is érdekli az információ származási helye, sokkal inkább a naprakész szolgáltatása.

Ami pedig a másik tévhitet illeti, egyes kutatók szerint az oktatók közül sokan csak ritkán veszik igénybe a könyvtárakat a felsőoktatási intézményekben, sokszor csak utolsó mentstvárként. Ez arra mutat, hogy nagy részük nem járta a könyvtár használatában, nincsenek tisztában a könyvtár szolgáltatásaival. Információikat leggyakrabban kollégáiktól vagy saját könyv- illetve folyóirat-gyűjteményükből szerzik, továbbá a könyvekben található bibliográfiákból, lábjegyzetekből. Az oktatók jelentős része az online bibliográfiák igénybevételét nehézkesnek és költségesnek tartja.

Az oktatók másik csoportja hallgatóit és adminisztratív beosztottait kéri meg arra, hogy ré-

szére a könyvtár szolgáltatásait közvetítse, tehát a könyvtárról a véleményüket elsősorban a közvetítők útján szerzett tapasztalataik alapján alakítják ki. – Általában minél hosszabb ideje működik egy oktató valamelyik felsőoktatási intézményben, magatartása annál pozitívabb a könyvtári szolgáltatások és a könyvtárosok irányában.

A jövő tudományos könyvtárainak használóközpontú könyvtáraknak kell lenniük, ami egyben azt is jelenti, hogy a könyvtár értékét a fenntartó intézmények vezetői, a használók és a könyvtárosok nem az állomány nagysága, hanem a könyvtár teljesítményeinek mutatói alapján kell, hogy megítéeljék.

Az egyetemi könyvtári illetve tájékoztatói rendszernek olyannak kell lennie, hogy alkalmazkodjék az információkereső magatartásához. A használók ugyanis hasznos, használható és kellő időben hozzáférhető forrásokat keresnek. Lényegében ez a magyarázata a tanszéki olvasótermek elterjedésének és népszerűségének. Ezek kis, de körültekintően válogatott gyűjteményekkel rendelkeznek, magukban foglalva a legtöbbet használt törzsfolyóiratokat is, amelyeket a kar terhére az oktatók rendelnek meg. – A könyvtári szolgáltatások tervezésénél azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy a különböző szakterületeken különbözően igénylik és használják a publikált és a nem publikált irodalmat.

A kutatóknak és a tudósoknak a jövőben ügyes információkeresőkké kell válniuk, hogy hatékonyan ki tudják aknázni a tudományos könyvtárakban található forrásokat; erősebb kapcsolatokat kell kiépíteniük a könyvtárosokkal. Ha majd azt látják, hogy a könyvtári teljesítményeket az információk, a dokumentumok szolgáltatása, nem pedig a gyűjtemények nagysága alapján ítélik meg, gyümölcsözőbb kapcsolatuk alakulhat ki a könyvtárral.

(Balázs János)

Lásd még 324, 331, 352, 355, 361

Közművelődési könyvtárak

91/304

MINNS, Alison: Strangled by success? La Bibliothèque publique d'Information, Beaubourg, Paris

= Libr.Assoc.Rec. 93.vol. 1991. 1/2.no. 59-61.p.
Bibliogr. 10 tétel.

A párizsi Pompidou központ könyvtára (BPI) egy brit könyvtáros szemével

Közművelődési könyvtár; Művelődési ház; Tanulmányút; Videotex

Az 1977-ben megnyitott párizsi Bibliothèque Publique d'Information (BPI) a Beaubourg épületében általános gyűjtőkörű, prézens könyvtár, mindenféle médiatípus megtalálható benne, nyújtva nyitva tartással biztosít hozzáférést mindenkinek. Évente 4 millió látogatót vonz, ez napi átlagban 13 ezer ember. Miután egyszerre összesen 1800-an férnek el a könyvtárban és 150-en a könyvtárhoz tartozó Aktualitások termében, a bebocsátásra váróknak hosszasan kell várakozniuk.

A könyvtár minden kedden zárva tart, ilyenkor végzik el az esedékes karbantartási munkákat, teszik rendbe az ETO szerint sorakozó szabadpolcos állományt (naponta 10 ezer kötet kerül le a polcokról). A többi munkanapokon déltől este 10-ig, hétvégén 10-22 óráig van nyitva a könyvtár. Jól szervezett és színvonalas könyvtárbemutatókon ismerkedhetnek meg a látogatók a könyvtárral. A könyvtárat kialakításával, egyértelmű, világos eligazító rendszerrel és minden formalitás kerülésével teszik rendkívül kellemessé az önképzésre, tájékozódásra betérő használók számára. A könyvtárhoz tartozó földszinti Aktualitások termét a stockholmi Kulturhuset mintájára alakították ki. Az új könyvek bemutató példányai, folyóiratok és napilapok kaptak itt helyet. A látogatók 43%-a az újságokat és folyóiratokat használja. A könyveket böngészők 22,5%-a vásárolja meg ezt követően a megismert műveket. A könyveket egy évi őrzés után odaajándékozzák egy börtönnek vagy más rászoruló szervezetnek.

A BPI magas színvonalú közhasznú tájékoztatást folytat, összesen 250féle tematikus nyilvántartásból. Ugyancsak népszerű a 30 ezres életrajzi fájl. Megnyitásakor a BPI telefonon történő tudakozó szolgáltatást is folytatott, de a túlzott népszerűség miatt nem volt képes ellátni a munkát, be kellett szüntetni ezt a tevékenységet. Helyette ma Minitel segítségével folyik a tájékoztatás. Átlagban napi 100 kérdésre adnak választ. A 14 óráig beküldött kérdésekre még aznap 16

óra után megkapja a választ az érdeklődő. A közhasznú tájékoztatást 11 főnyi személyzet látja el. Sajnálatos, hogy a telefonon történő tájékoztatással felhagytak, mert Minitel terminállal a háztartásoknak csak 83%-a rendelkezik, és elsősorban a hátrányos helyzetű térségek azok, amelyek lakói nem képesek ilyen módon információhoz jutni.

A könyvtárban a könyveken kívül audiovizuális anyagok, videolemezek, szoftverek, 108féle nyelv anyagai, művészeti diasorozatok stb. várják a használókat. A csökkentlátók ellátását háromfőnyi személyzet végzi. Minden ehhez szükséges berendezés rendelkezésükre áll. Az egyetlen térítéssel szolgáltatás az online keresés.

A BPI-ről tájékoztató egyik prospektus szerint nem egy, de 10, 20 vagy akár 30 BPI-re is szükség lenne ahhoz, hogy a lakosság információ- és dokumentumigényét ki lehessen elégíteni.

(Kovács Lászlóné)

91/305

SZYSZKO, Mieczysław: Biblioteki publiczne w nowych warunkach = Bibliotekarz. 58.rok. 1991. 1.no. 9-13.p.

Közművelődési könyvtárak az új körülmények közepette

Közművelődési könyvtár; Működési feltételek

A Lengyel Könyvtárosegyesület elnöksége 12 vajdaságban kérdőíves felmérést végzett a közművelődési könyvtárügy helyzetéről. A felmérés az 1988. évi és az 1990. első félévi tények, illetve az 1990. második félévi és az 1991. évi kilátások közlését kívánta meg.

A legszomorúbb megállapítás: rohamosan fogy a könyvtári ellátóhelyek száma. 1988-hoz képest az alapellátást biztosító ún. könyvtári pontok száma a biatystoki vajdaságban 24, a plockiban 79, a kalisziban 30, a gdańskiban 34, a zamościban 24%-kal csökkent. Hasonló a helyzet az üzemi (munkahelyi) könyvtárakat illetően is. A nagyobb településeken „divat” az iskolai és közművelődési könyvtár összevonása, miközben nincs semmiféle biztosíték arra, hogy a népesebb településeken is marad-e egyáltalán valamilyen könyvtár. Az 1990 második felére és az 1991-re vonatkozó előrejelzések nem sok jóval ke-

csegetnek (főként a Kultúrafejlesztési Alap megszüntetésének kilátásba helyezése riasztó).

A tiszteletdíjak folyósítása a megszűnések arányában csökken. A főfoglalkozásúak egy részének elbocsátása is fenyeget, minthogy a bérköltségek mind nagyobb részét viszik el az összes költségnek (1988-ban a könyvtári költségvetések 54%-a volt bérköltség, 1990 első felében már 70%-a).

A bérköltségen felüli részből – a világítási, fűtési és egyéb üzemelési költségek növekedése miatt – egyre kisebb arányban részesül az állománygyarapítás. Míg a gyarapítás költségvetési részesedése 1988-ban még 12 és 40% között mozgott, addig 1990 első felében már csak 5 és 27% között. 1988-ban átlagosan 100 lakosra 19,3 kötet beszerzése esett, 1990 első felében viszont már csak 5,1.

Az „első szárnypróbálgatásaiknál” tartó önkormányzatok a könyvtári ellátás ügyét felettébb változatosan kezelik. Általános a pénztelenség. Ezen belül azokon a településeken vannak viszonylag jobb helyzetben a könyvtárak, ahol az önkormányzatba művelt emberek kerültek be. Ott „foggal és körömmel” ragaszkodnak a könyvtárhoz, a szolgálat folyamatosságának fenntartásához. Másutt ez kevéssé van így, s a Kultúrafejlesztési Alap megszüntette még tovább fogja rontani a könyvtárak fennmaradásának az esélyeit.

A községi és a kisvárosi könyvtárak egy része „kereső foglalkozásra” adta a fejét. Ám ez még korántsem általános, s főként: nem mindenütt lehetséges.

A vázolt szituáció láttán követelményként lép fel a könyvtári ellátással kapcsolatos jogszabályok megújítása, nem utolsósorban a könyvtári törvényé.

(Futala Tibor)

91/306

HEIDTMANN, Horst: Video und Öffentliche Bibliothek. Funktionswandel des Mediums, aktuelle Entwicklungen, Probleme, Perspektiven = Buch Bibl. 43.Jg. 1991. 3.no. 247-257.p. Bibliogr.

Res. angol nyelven.

A video és a közművelődési könyvtár. Az információhordozó funkciójának megváltozása, aktuális fejlemények, problémák, perspektívák

Közművelődési könyvtár; Videokazetta; Videotár

A 80-as évek első felében a videopiac funkciója egyértelmű volt: tömegméretekben elégtette ki a német polgárok vágyakozását a sexualitás és az erőszak látványára. Az évtized közepén a szex és az erőszak áradatának jogi korlátozására megjelent a kemény ifjúságvédelmi törvény (kétezer kazetta került indexre), pedagógiai ellenakcióként pedig létrejöttek a közkönyvtárak video-gyűjteményei. Ezek azonban nem tudták megtörni az üzleti jellegű videokölcsönzők túlsúlyát: a 4500 kommersz kölcsönzővel szemben mindössze 120 könyvtárban forgalmaznak videót, s ezek többségében is csekély a választék és szerény az állomány növekedése. (Az NSZK közkönyvtárai 1988-ban egymillió márkát fordítottak videobeszerzésre, Franciaországban másfél, Hollandiában 3,6 milliót.)

A német fejlődés várható irányát mutatja Anglia vagy az USA videopiacának mai jellege: ott sokkal kevesebb kommersz videotéka működik (hiszen a kínálathoz a tévéműsorok útján is hozzá lehet jutni), viszont a piac tematikusan szegmentálódott. A nagy hanglezárolt zenei videofelvételeket is árulnak, a képregényüzletek rajzfilmeket, a könyvkereskedések irodalmi művek filmváltozatait. Speciális gyűjtemények is kialakultak, a filmtörténeti szakboltokban pl. több német némafilm található, mint az NSZK tudományos archívumaiban.

A video könyvtári szerepét mérlegelve abból kell kiindulnunk, hogy a társadalmi kommunikációban már nem a nyomtatott médiáé a vezető hely: az AV médiákat több időn át és intenzívebben használják. A szórakoztató funkciót már nem a lektúr, a krimi és a képregény tölti be, mint az ötvenes és hatvanas évek Németországában, hanem a video. Túlnyomórészt a video elégíti ki a gyerekek és a fiatalok igényét a cselekmény, a kaland és a feszültség iránt. A közkönyvtárak azonban még nem vonták le mindebből a következtetéseket. Elvileg ugyan már régóta vallják, hogy feladatuk „médiákat biztosítani a tájékozódáshoz, a művelődéshez és a szabad idő eltöltéséhez”, a gyakorlatban azonban legtöbbször csak a nyomtatott médiákat becsüli, s legfeljebb még a hanghordozókat fogadja el. A könyvet és a videót nem azonos mércével mérik, a könyvvel szemben engedékenyebbek, a videoval szemben szigorúbbak.

Senki sem kívánja, hogy a könyvtárak a kommersz videotékákkal konkuráljanak, hogy bármilyen mű szórakozási igényt fenntartás nélkül kielégítsenek, azonban a „családi videotékák” ötezer kazettás választéka már inspiráló lehetne számukra. Ha a könyvtárak nagyobb mértékben vásárolnának ízlésszintjüknek megfelelő videót, ez visszahatna a piacra is, növelné a választékot és leszorítaná a nem kommersz videotermekek árait (bár ezek az árak már ma sem sokkal haladják meg a könyvekét, s a nagyobb kihasználtság anyagilag is előnyösebbé teszi beszerzésüket).

(Katsányi Sándor)

91/307

ISACĚNKOVA, A.I. – BAZILEVIČ, O.G. – GORODILOVA, E.N.: Oblastnaâ biblioteka: v ĉem sut' preobrazovanij = Sov.Bibliotekoved. 1991. 1.no. 61-66.p. Bibliogr.

A megyei könyvtár: mi a változások lényege

Helyismereti munka; Megyei könyvtár

A társadalmi változások és a szovjet könyvtárügy új fejlesztési terveiben megfogalmazott célok hatására széleskörű szakmai vita van kibontakozóban az országban arról, milyen irányban fejlődjenek a megyei könyvtárak.

A megyei könyvtárak státuszának és szerkezetének megváltoztatásával szinte mindenki egyetért, de jó néhány javaslat, mint például a megyei általános tudományos könyvtár nyilvános könyvtárrá változtatása, ellenvéleményre készítet egyes szakembereket, így a cikk szerzőit is. A szerzők – bár elvben egyetértenek azzal, hogy minden könyvtár mindenki számára elérhető legyen – a jelenlegi anyagi-technikai ellátottság mellett nem tartják megvalósíthatónak ezt az elképzelést. Álláspontjukat munkahelyük, a permi megyei könyvtár tapasztalataival indokolják: a könyvtár 33 ezres olvasótáborának túlnyomó részét (45%-át) már régóta a gazdasági szakemberek alkotják, az egyetemi-főiskolai hallgatók aránya 31%, a tudományos kutatóké 9%. A permi körzetben jól működik a közművelődési könyvtári hálózat, amely 37 fiókkönyvtárával, 2 milliós állományával mintegy 150 ezer olvasót lát el, s valójában ezek a könyvtárak hivatottak arra, hogy a lakosság minden rétegét ellássák, min-

denki számára hozzáférhetőek legyenek. A megyei általános tudományos könyvtár további fejlődésében pedig éppen az általános és a tudományos jelleget kell erősíteni, a cél változatlanul elsődlegesen a tudományos kutatók, a gazdasági és kulturális szakemberek ellátása kell, hogy maradjon.

A megyei könyvtárakban – így szól az egyik javaslat – külön helyismereti irodalmi olvasótermet kellene létesíteni, amely a helyismereti bibliográfiai részleg és a módszertani osztály bevonásával alakult új komplex kutatási részleg mellett működne. Ez a részleg foglalkozhatna a helyismereti irodalommal kapcsolatos összes kutatási, bibliográfiai és módszertani feladatokkal, beleértve az olvasók ellátását is a saját olvasótermi állomány alapján. A szerzők egyetértenek ezzel az elképzeléssel, mert megvalósítása elősegítené a könyvtári helyismereti munka fejlődését és erősítené e megyei könyvtár regionális központi szerepét.

Kardinális változásokra van szükség a megyei könyvtárak munkájában: az olvasók sürgetik a számítógépes szolgáltatásokat, várják az elektronikus katalógus megjelenését, a hatékonyabb dokumentumszolgáltatást. A permi megyei könyvtárban már megvannak az előfeltételek az egyes munkafolyamatok automatizálására, folyamatban van a megfelelő géppark beszerzése. A könyvtár, mint regionális központ, tudományos kutatómunkáját elsősorban a helyismeret területén fejleszthetné, ezzel is erősítve tudományos könyvtári státuszát. A megyei könyvtárak arculatának átalakítása során a legfontosabb, hogy ne egyetlen, hanem az egyes régiók sajátosságait figyelembe vevő többféle modell készüljön, s ebben a munkában a permi megyei könyvtár kollektívája is aktívan részt kíván venni.

(Feimer Ágnes)

Lásd még 314-315, 333, 337, 353-354, 356, 358, 372

Tudományos és szakkönyvtárak

91/308

BAUDIN, Dominique: La bibliothèque du Wurtemberg a Stuttgart = Bull.Bibl.Fr. 35.tom. 1990. 5.no. 296-307.p.

Res. angol nyelven.

A Württembergi Tartományi Könyvtár (Stuttgart): számítógépesítés, hálózatosítás, regionális bibliográfia

Bibliográfia -helyismereti; Gépi könyvtári hálózat; Helyi gépi hálózat; Regionális könyvtár; Számítógépesítés; Tanulmányút

A württembergi tartományi könyvtárban tett látogatása során a szerzőt elsősorban egy nagykönyvtár számítógépesítésének problémái érdekelték. Három dolog foglalkoztatta különösen: hogy általánosan felmérje a könyvtár számítógépesítésének állapotát; mint az elzászi regionális bibliográfia elkészítésében érdekelt könyvtáros, megismerkedjen a stuttgarti regionális bibliográfia előállításával; mint a francia központi periodikum-adatbázis elzászi részlegének a vezetője, tanulmányozza a német központi folyóirat-adatbázist (ZDB) – ez utóbbiról a BBF következő számában fog beszámolni.

(Autoref.)

91/309

WATEREN, Jan van der: The National Art Library: into the 1990s = Art Libr.J. 15.vol. 1990. 4.no. 12-18.p.

A londoni Országos Művészeti Könyvtár az 1990-es évek küszöbén

Múzeumi könyvtár; Országos szakkönyvtár -képzőművészeti

Amikor a Victoria and Albert Museum (London) könyvtára a hatvanas években Országos Művészeti Könyvtárrá lett, ez csak annyit jelentett, hogy közpénzekből gazdálkodván, működéséért az országnak volt felelős. Országos szerepét most egy szélesebb hálózat központjaként kívánja betölteni. Ennek érdekében a könyvtár átalakította belső szervezetét, gyűjteményigazgatási, szolgáltatási, különgyűjteményi egységeket és titkárságot hozva létre. Arra törekszik, hogy a

művészeti könyvtárosok képző, továbbképző könyvtára legyen. A valódi szakkönyvtárrá váláshoz szükséges – többek között – a szerzeményezési politika átalakítása is, ahol a hangsúly a múlttól a jelenre helyeződött át. Ez jelentős állománygyarapodással járt együtt, ami viszont helyigényt hozott magával, amit átrendezéssel lehet kielégíteni. Állományvédelmi programot dolgoztak ki, és 1990-ben megkezdődött a számítástechnika bevezetése, részint CD-ROM-adatbázisok használatára, részint saját adatbázisok kialakítására.

(Mohor Jenő)

91/310

ALPTUNA, Françoise: Des bibliothèques médicales en bonne santé: l'exemple américain = Bull.Bibl.Fr. 35.vol. 1990. 4.no. 306-311.p. Bibliogr. 8 tétel.

Res. angol nyelven.

Jól karban tartott orvosi könyvtárak: az amerikai példa

Szakkönyvtár -orvostudományi; Tanulmányút

Fulbright-ösztöndíjának köszönhetően a szerző két amerikai orvosi könyvtárat tanulmányozott: a Houston Academy of Medicine/Texas Medical Center Library-t (HAM/TMCL) és a midlandi (Michigan) Michigan Regional Center Library-t. E két könyvtár, akárcsak a többi amerikai orvosi könyvtár, éjjel-nappal hosszú nyitva tartást biztosít. Állományfejlesztésüket gyarapítási tervek szerint végzik, pontos működési szabályzattal és célokkal rendelkeznek, és hálózatok keretében működnek. Az orvosi információkhoz való hozzáférést tetemes anyagi erőforrásaik, megfelelő technikai berendezéseik, és jól képzett, az olvasókra odafigyelő könyvtárosaik szolgálják. A betegek információellátását elsőrendű feladatuknak tartják. Gyakori a „könyvtárbarátok köre”, amely szintén elősegíti e könyvtárak jó hírének fenntartását.

(Autoref.)

Lásd még 318-319, 359, 365, 369

91/311

KREIBICH, Heinrich: „Kabelkinder” – Leseförderung quo vadis? = Schulbibl.Aktuell. 1991. 1.no. 34-42.p. Bibliogr.

„Kábelgyerekek” – avagy: merre tartasz, olvasásnépszerűsítés?

Gyermekolvasó; Olvasásra nevelés; Televízió

Az NSZK-ban a kábeltévé bevezetése óta (1984-től) a gyerekek is választhatnak a közszolgálati televíziók műsorai és az egyéb, ugyancsak vegyes csatornák között. Az előbbieket (ARD 1, ZDF stb.) pedagógiai koncepció alapján megszerkesztett gyermek- és ifjúsági műsorokat is sugároznak műsoridejük 6,5-10%-ában, a többi adó (SAT 1, RTL plus stb.) szórakoztató történeteket közvetít, nagyrészt amerikai importot. A Media Perspektíven-ben közölt 1989-es felmérés adatai szerint a gyerekek az utóbbiakat részesítik előnyben: a 6-9 évesek naponta 19 percig nézik a SAT 1-et, 17 percig az RTL plus-t, és csak 15 percig az ARD 1-et, 11 percig a ZDF-et. A 10-13 éveseknél növekszik a tévézésre fordított idő, de a csatornák kedveltségi aránya hasonló (20+20 perc, illetve 14+15 perc). A felnőttek ezzel szemben több időn át nézik a közszolgálati tévécsatornák adásait (36+35 perc), mint a többi (30+26 perc). Meglepő, hogy a gyerekek az iskolai órák után azonnal a készülék elé ülnek: a 6-9 évesek 15 óra előtt már átlag 27 percig nézték a tévét, s ebből mindössze 4 perc jut a közszolgálati adókra.

Nyilvánvaló, hogy a televízióra fordított percek növekedése többek között az olvasástól vonja el az időt. Kiegészítő olvasás nélküli intenzív televíziózás jellemző a munkásgyerekek 45%-ára, az alkalmazottak gyermekeinek 20%-ára, a tisztviselők és önálló foglalkozásúak gyermekeinek 8%-ára.

A szülők 60%-ának meggyőződése, hogy a gyermek fejlődése megköveteli az intenzív olvasást, nevelésük gyakorlatában azonban ez a meggyőződés csak elvont idea marad. Gyermekük olvasása csak az alsó osztályokban foglalkoztatja a szülőket, míg az a jó iskolai előmenetel nyilvánvaló feltétele, az olvasási technika elsajátí-

tása után az érdeklődés hirtelen alábbhagy. A szülők 76%-a fejezi ki örömét, ha a gyerek jó iskolai jegyet hoz, de csak 11%, ha sokat olvas.

Az olvasásra nevelés módszerei közismertek, tapasztalatokban és ajánlásokban nincs hiány. Hiányzik azonban a koncentrált akció mindazok részéről, akik a gyerekek olvasásra neveléséért felelősek.

(Katsányi Sándor)

Lásd még 337

Iskolai könyvtárak

91/312

ROUX, François – CHAPRON, Françoise: Schulbibliothekare: Lehrer oder Bibliothekare? = Schulbibl.Aktuell. 1991. 1.no. 48-53.p.

Az iskolai könyvtárosok tanárok-e vagy könyvtárosok?

Iskolai könyvtár; Könyvtárosi hivatás

Dokumentációs és információs központok Franciaországban már 30 éve léteznek. A líceumok 99, a kollégiumok 75, a gimnáziumok 60%-ában működik ilyen intézmény.

Az iskolai könyvtárosoknak – a tanítási céloknak megfelelően – a következő területeken kell a tanulókat segíteniük:

- a különböző információforrások és -formák használatának elsajátítása;
- a tanulási folyamatot megkönnyítő munkamódszerek megismertetése;
- ráébresztés az olvasás örömeire és hozzájárulás ahhoz, hogy megszerzett műveltségükkel képességeiket megfelelően kibontakoztathassák.

A nagy gimnáziumok klasszikus könyvtára ma már nem létezik. A mai iskolai könyvtárosoknak sokkal inkább dokumentációs központot kell működtetniük, amelynek része természetesen továbbra is a hagyományos értelemben vett könyvtár.

A megszokott könyvtári feladatokon kívül biztosítani kell az új információs eszközökhöz, így a CD-ROM-hoz, képlemezekhez, adatbankokhoz, a kábeltelevízióhoz való hozzáférést. Ezek a vál-

tozások nagyfokú alkalmazkodást, új eszközöket, jobban képzett személyzetet igényelnek.

Az iskolai könyvtárosnak kell (vagy legalábbis kellene) a pedagóguscsoport legtájékozottabb tagjának lennie, az iskolai könyvtárnak pedig olyan helynek, ahol a belső információk összefutnak és ahonnan továbbterjednek. A belső információ kezelésén kívül az iskolai könyvtáros az iskolaigazgatóval együtt mind gyakrabban részt vesz a külső, az iskolára, annak tevékenységére vonatkozó információ közvetítésében is.

A pedagógusképzési tervekben minden évben szerepel a gyakorlati képzés, amelyen belül 6-7 éve van lehetőség az olvasás, az információtechnika, a kommunikáció, az audiovizuális eszközök és a dokumentációs pedagógia területén tanulmányok folytatására. Az interdiszciplináris és a szakmai határokat messze túllépő tanterv lehetővé tette, hogy az oktatást iskolai könyvtárosok is végezzék.

Az iskolai könyvtárosok képzettségi szintje rendkívül eltérő, többségük „licence” vagy „maitrise” fokozattal rendelkezik. Egyre több kolléga keresi annak lehetőségét, hogyan bővíthetné szakmai ismereteit, felismerve, hogy munkaterületükön mennyire fontos a specializálódás. A továbbképző tanfolyamok 1982-ig egyhetesek voltak, főként a katalogizálás, az AV-anyagok kezelése és az ifjúsági irodalom szerepelt a tantervben. 1982 után öthetes tanfolyamokat szerveztek (3 hét elmélet, 2 hét gyakorlat), ahol a fő hangsúly a tanulók könyvtárhasználati képzésére, az iskolai könyvtáros nevelő szerepére és az új információtechnika hasznosítására került.

Az iskolai könyvtárosok feladata, hogy a tanárokkal közösen megtanítsák a tanulót az információhoz való hozzáférésre, az információ keresésére, kiválasztására, értékelésére és közlésére. A használatát úgy kell képezni, hogy önálló felnőttként mindennapi életük természetes részévé váljon a könyvtárak és dokumentációs központok használata.

Az iskolai könyvtárosok feladatai szélesebb körűek lesznek, ehhez pedig minőségileg másfajta képzésre lesz szükség, amely alkalmassá teszi őket az alapvető átalakulásban lévő központok vezetésére és arra, hogy a pedagógiai információs rendszer menedzserévé váljanak. Ezek a perspektívák innovatív képzési rendszer bevezetését igénylik, amelyben az egyetemi kutatás lényeges szerepet játszik majd.

(Feimer Ágnes)

Egyéb könyvtárak

91/313

O'KEEFE, Diane M.: A space station library service = Spec.Lib. 82.vol. 1991. 1.no. 30-32.p.

Könyvtár az űrállomáson?

Letéti könyvtár; Szakkönyvtár -űrkutatási

1984-ben a NASA olyan állandó űrállomás létrehozásába kezdett, melynek fedélzetén 3-6 havonta váltja majd egymást a 6-8 fős nemzetközi legénység. A „Freedom” számos célja közt szerepel a tudományos kutatás, műholdak szervizelése, kereskedelmi célú anyagfeldolgozás.

Az űrállomáson dolgozók információs szükségletét legjobban egy helyi könyvtár elégíthetné ki. Állományának legnagyobb részét kézikönyvek képeznek, melyeknek a legfrissebb információt kell tartalmazniuk. A gyűjteményben helyet kapna számos időszaki kiadvány, alapvető szakkönyvek főként a természettudományok, a természetgyógyászat, a csillagászat, a fizika, az űrkutatás, a meteorológia, a gyógyszer- és kutatás, a Nap-kutatás és a távvezérlés témaköréből. A megjavítandó műholdak adataira is szükség lesz. Mivel a személyzet egyik tagja valószínűleg orvos lesz, orvosi szakkönyvek is találhatóak lesznek majd az űrkönyvtárban. A szórakoztató irodalom sem hiányozhat, hiszen segít megelőzni a hosszas űrbéli tartózkodás kiváltotta lelki problémákat. A legénység minden tagjának rendelkezésére áll majd egy a saját ízléséhez igazodó lézerlemez is. Az általános kézikönyvtár magába foglal majd standard enciklopédiákat, almanachokat, szótárakat, kézikönyveket. Mivel a „Freedom”-on szolgálatot teljesítők különböző vallásúak lesznek, az egyes vallások szent könyvei is fellelhetők majd éppúgy, mint a személyzet képviselte népek nyelvéről, kultúrájáról, szokásairól szóló művek.

A saját könyvtár jobb megoldás, mint a műholdas közvetítés igénybevétele valamennyi információs szükséglet esetében. Ez utóbbit célszerű megőrizni olyan információknak, melyekre a tudósoknak van szükségük, és nem tárolhatók helyben. Az időtényező sem közömbös: a műholdas közvetítés időigényes.

Természetesen szóba sem jöhetnek hagyományos információhordozók: 1 kg tömeg ürbe juttatása több mint 3000 USD-ba kerül. A lézertechnika lehetővé teszi, hogy egy teljes könyvtárat mindössze néhány lemezen tároljanak. Egy lemez tömege 16,1265 gramm. A lézerlemez további előnye, hogy rendkívül tartós, és a tudósok is igénybe vehetik saját tapasztalataik, megfigyeléseik rögzítésére.

(Mátyus Krisztina)

MUNKAFOLYAMATOK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

Állomány, állományalakítás

91/314

GERHARD, Kristin H.: *Mystery and detective fiction: a qualitative approach* = Publ.Lib.R.Q. 10.vol. 1991. 4.no. 49-59.p. Bibliogr.

A detektívregények a közkönyvtárak állományában; értékelő megközelítés

Állománygyarapítás; Bűnügyi regény; Közművelődési könyvtár

A krimi (bűnügyi regények) irodalmi értékéről már régóta folyik a vita. A minőség mellett kardoskodók egyben megegyeznek: egyes művek a „magas” kultúra termékei, és ezek lényegesen jobbák, mint az „alacsonyrendű” tömegkultúra alkotásai. A krimi irodalom védelmezői a műfajt a „magas” kultúrából eredeztetik: a Bibliától, Chaucertől, Balzactól, Poe-tól; a becsmélők általában a hagyományos irodalomelméleti szabályok alapján ítélik meg.

A könyvtárostól viszont elvárják, hogy a népszerű irodalom iránti igény és az értékes gyűjtemény követelménye között egyensúlyt teremtsen. E feladat nehézsége azt sugallja, hogy használhatóbb módszert kell találni a minőség elbírálására.

Kikapcsolódás, szórakozás – ez a krimi erőssége. A szórakoztató hatás megféléseinek legkifejezettebb módja, ha megnézzük, ki és milyen gyakran kéri az adott könyvet. A detektívregényeket a legkülönbözőbb kultúrájú emberek keresik a professzortól a tanulatlan olvasóig. Egy 1976-os közkönyvtári felmérés szerint a megkérdezettek 52%-a olvasott krimi és rémregényt. Ha a kikapcsolódás a könyvtár számára érték, márpedig ez a gyakran keresett könyvek egyik legfőbb jellemzője, akkor a könyvtár a népszerű szórakoztató irodalmat is értékesnek fogja találni.

A közkönyvtárak azért jöttek létre, hogy minél sokoldalúbban szolgálják a közösséget. Valóban a legalkalmasabbak arra, hogy az emberek tömegesen kikapcsolódhassanak és kielégíthessék információs igényeiket. A könyvtárosnak meg kell tanulnia érteni a különböző kultúrákat, és egyszersmind hatnia is kell az emberekre kultúr-csemegéjük megválasztásában. A kultúra pluralista szemlélete jól megfér a különböző értékek létjogosultságának elfogadásával.

Milyen értéket képviselhet még a krimi azon kívül, hogy szórakoztat? Fejlesztésre készítet, informálhat más országokról, kultúrákról. Ami az irodalmi értéket és a hitelességet illeti, e téren már gyakoribbak a hiányosságai, de itt is akadnak pozitív példák.

A könyvtáros felkészültebben szolgálja majd az olvasót, ha tanulmányozza a tömegkultúrát, az „életből vett” regényeket, és olvasótáboruk ízlésvilágát. Mit jelent ez a detektívregények esetében? Szórakoztató és egyéb értékei révén igazolják helyét a könyvtár polcain. Ám nem szabad válogatás nélkül beszerezni. Figyelembe kell venni a formai követelményeket, egyediségét, tanulmányozni kell a műfajt, történetét, másodlagos irodalmát. Bármilyen műfajról is essék szó, ez az alapja egy színvonalas gyűjtemény létrehozásának.

(Mátyus Krisztina)

91/315

PYMM, Bob: *Barbie, Batman, Beatles: do they figure in your selection policy?* = Austr.Lib.R.J. 40.vol. 1991. 1.no. 27-34.p. Bibliogr.

Barbie, Batman, Beatles – van-e helyük a könyvtárban?

Állománygyarapítás; Szórakoztató irodalom